

Hanul Ancutei - comentariu

Este o opera de maturitate a lui M. Sadoveanu, aparand in 1928, volum ce cuprinde 9 povestiri, care impresioneaza prin observatia realista patrunzatoare in surprinderea destinelor omenesti, prin candoarea romantica in dezvaluirea sentimentelor si a multor stari sufletesti, prin frumusetea deosebita a limbii si nu in ultimul rand prin cadrul de legenda si atmosfera in care se petrec faptele povestite pe rand de diversi naratori la hanul Ancutei. Hanul este un motiv literar prezent frecvent in literature romana, la Slavici, Caragiale, dar o data cu Sadoveanu acesta devine o tema literara, fiind prezent in foarte multe opere, fie ca loc de popas si petrecere, loc in care se petrec lucruri ciudate, dar mai ales hanul este un spatiu cu totul aparte, care inchide in sine un univers uman cu istoria, traditiile si credintele lui, superstitiile, cu framantarile si valurile care au bantuit oamenii si locurile in vreme indepartata.

Hanul Ancutei este locul la care poposesc carutasii si negustorii de la Iasi, de la Roman, din Tara de Jos si din alte parti ale Moldovei, afland aici popas cu vin nou, pui copti in tigla, placinte, petrecere si buna dispozitie. In prima povestire a ciclului, care se constituie in povestirea-cadru, in interiorul careia se vor derula celelalte povestiri- tehnica ce aminteste de cartea celor "O mie si una de nopti" sau de "Decameronul " lui Boccacio.

Sadoveanu realizeaza o descriere a hanului, atragandu-ne atentia ca "hanul acela al Ancutei nu era han, era cetate. Avea niste ziduri groase de ici pana colo si niste porti ferecate cum n-am mai vazut de zilele mele. In cuprinsul lui se puteau oplosi oameni, vite si carute si nici habar n-aveau dinspre partea hotilor." Si personajele prezente la han apreciaza acest spatiu unic, care oferea protectie si securitate oaspetilor si care, desi e comparat cu o cetate, nu era totusi un spatiu inchis, portile fiindu-i " deschise ca la Domnie "si gata oricand sa-i intampine pe cei carora le placeau "tovarasiile", povestile, petrecerile.

Hanul este mai cu seama un spatiu al povestilor, al petrecerilor, al amintirilor, multe dintre intamplarile povestite petrecandu-se "in vremea veche", in timpul Ancutei celelalte sau chiar a unei strabunici a Ancutei de acum. Indiferent daca intamplarile s-au petrecut la Iasi sau Roman, ele au avut legatura cu hanul, pentru ca aici s-a oprit comisul Ionita in drumul sau spre Voda, in apropierea lui se afla mos Leonte care a vazut balaurul, de asemenea Niculae Isac, care a avut parte de o intamplare naprasnica. Tot la han au pus la cale Todita Catana si Ancuta ceea de demult rapirea Duduca Varvara, iar o stramoasa a Ancutei l-a blestemat pe Voda, fara sa-l recunoasca.

In ceea ce priveste timpul istorisirilor, acesta este vag precizat ("intr-o toamna aurie am auzit multe povesti la hanul Ancutei"), chiar daca naratorul , martor din povestirea-cadru ne ofera apoi cateva amanunte menite sa il precizeze: "in anul cand au cazut de Santilie ploi naprasnice", "cand spuneau oamenii ca ar fi vazut balaur negru in nouri", cand niste pasari s-au aratat pe cer dinspre rasarit. Toate aceste elemente nu fac decat sa ne plaseze intr-un timp arhai, legendar, cand oamenii mai vedeau inca balauri in nori, cand era "pace in tara si intre oameni buna-voire", iar

oamenii aveau tihna de a se bucura de viata. Este un timp homeric, insa unul pasnic, ai carui traitori se lupta cu "hartane de berbeci si vitei" si sparg "atatea oale" cu vin neinceput, cat sa se cruceasca "doi ani muierile care se duceau la targ la Roman".

O alta problema este aceea a duratei pe care o acopera "vremea petrecerilor si a povestilor". Seria povestilor spuse la han de cei noua calatori incepe intr-o dupa-amiaza si se sfarseste dupa ce "closca cu pui trecuse de crucea noptii". Se poate spune insa ca cele trei zile in care se spun povesti sunt parca contopite in una singura, timpul real pierzandu-si contururile si fiind numai sugerat cand povestea e intrerupta pentru un moment de, ascultatorii sunt cuprinsi de somnolenta, dar numai pentru o clipa somnul se sterge din memoria personajelor, care continua seria povestilor.

CONTINUTUL POVESTILOR:

Ceea ce este specific povestirii, spre deosebire de alte specii scurte ale prozei este arta naratiunii, povestirea intamplarilor facandu-se din perspectiva unui narator, martor sau participant direct la cele relatate, ceea ce confera veridicitate intamplarilor. Fie ca marturisesc, fie ca nu, naratorii sunt preocupati de felul cum istorisesc. Comisul Ionita, de exemplu, promite sa spuna ceva "cu mult mai minunat si mai infricosator", poveste pe care o amana, intretinand curiozitatea ascultatorilor si prelungind timpul povestirilor. Un alt narrator, C-tin Motoc, neincredator in harul sau de povestitor, ar dori mai degraba sa le cante din fluier ce are de spus, iar Lita Salomia apreciaza la sfarsit ca neincrederea sa a fost o strategie pentru a-si castiga simpatia ascultatorilor.

Frumusetea istorisirilor spuse la han se datoreaza exclusiv harului povestirilor, preocupate de trezirea interesului ascultatorilor, de mentinerea acestuia pe tot parcursul nararii si de implicarea ascultatorilor in evenimente. Trezirea interesului ascultatorilor se face involuntar printr-o afirmatie intamplatoare ce starneste curiozitatea celor prezenti. Astfel prezentand calul, comisul Ionita aminteste ca "se trage dintr-o pintoaga cu care m-am fudulit eu in tineretele mele si la care s-a uitat cu mare uimire chiar maria sa Voda Mihalache Sturza". Este suficient pentru ca unul din ascultatori, mos Leonte sa intrebe cum s-a intamplat si astfel sa se declanseze procesul povestirii.

Un alt personaj-narator vorbind despre viata sa , dupa ce inchina ulcica cu vin catre cei prezenti, marturiseste ca are de facut un drum pana la biserica Sf. Hramblie, unde l-a indemnat cu juramant maica-sa in urma cu 30 ani pe patul de moarte. Aceasta ultima precizare il face pe comisul Ionita sa lamureasca o taina pe care o ascunde calugarul Gherman de la Durau, determinandu-l pe acesta sa-si inceapa istorisirea. Odata starnita curiozitatea ascultatorilor, mentinerea ei se face fara dificultate prin adresarea directa catre ascultatori si prin folosirea unor expresii care au rostul de a intari veridicitatea celor povestite: cum, precum, constructia intr-adevar: "asa s-au intamplat, cinstitor crestini", "cum va spuneam domnilor mei", "intr-adevar censtate comise si oamenii buni asta s-a intamplat chiar in ziua aceea".

In ceea ce priveste implicarea ascultatorilor in evenimentele narate acesta este un procedeu la

care apeleaza mos Leonte si C-tin Motoc prin folosirea adj. pronominal nostru: "boierul nostru era asa de tulburat". Referindu-ne la arta naratiunii, trebuie evidentializata extraordinara capacitate a naratorilor de a se cufunda in timpul evocat, care se realizeaza prin schimbarea tonului ("raspunde razesul serios", "grai cu liniste mos Leonte"), prin vorbirea pentru sine, chiar daca intrebarea pare adresata ascultatorilor: "Ce am vrut sa va spun?" prin intreruperea istorisirii pentru un moment, sau al modificarii starii sufletesti: "s-a posomorat privind spre umbra neagra a hanului".

Alternarea vocilor naratoriale pe parcursul povestirilor este cea care da un farmec aparte operei lui Sadoveanu facand sa vorbeasca despre aceasta capodopera ca despre un semn "de noblete si arta al povestirii in rama " (Ion Vlad)ciclul celor 9 istorisiri este impartit in 3 serii a cate 3, fiecare istorisire fiind spusă de alt narator. După vocea naratorului din povestirea-cadru, care se mai face auzita la începutul a șapte din cele 9 povestiri și la sfârșitul a șase dintre acestea, numai cu intenția de a prezenta un personaj, sau de a face referiri legate de starea sufletească a povestitorilor din timpul evocarilor, auzim pe rând alți naratori, evocatorul toamnei de la început rămânând un martor, un simplu spectator, regia propriu-zisă a ceremonialului spunerii povestilor fiind sugerată de comisul Ionita și de hangita.

Comisul Ionita e cel care provoacă la istorisire, direct pe 6 dintre naratori (parintele Ghermen, mos Leonte, capitanul Isac, C-tin Motoc, C-tin Orbul și Lita Salomia) și indirect pe Ienache și pe Damian Cristisor. Un element care provoacă și întretine istorisirile este spiritul de competiție instituit de comis și în care se angajează și ceilalți povestitori, prin promisiunea lui de a spune "o povestire mai strasnica și mai minunata decât cea cu iapa lui Voda", aceasta a doua povestire a comisului fiind amanată de ceilalți naratori. O funcție similară aceleia comisului detine Ancuta, rolul ei fiind de a întretine petrecerea, împartind tuturor înaintea fiecărei povesti "vin și mâncări, vin și vorbe bune". Ea este singura care aude unele povestiri a doua oară, asigurând încă o legătură între acestea, între timpul spunerii povestilor și timpul celeilalte Ancute, când s-au petrecut multe dintre întâmplări. În felul acesta cele 9 istorisiri legate prin spațial unificator, prin timpul comun al depănarilor, prin identificarea povestitorilor cu protagoniștii sau martorii întâmplărilor evocate, compun o operă unitară, unică în peisajul literaturii române.

Ca de atâtea ori în operele sale, Sadoveanu reface nu numai istoria poporului nostru, ci și pe cea a limbii sale, imbinând cu maiestrie arhaismele propriu-zise (arnaut, mazil) cu unele expresii populare ("a vedea lumina zilei", "a sta în cumpană", "a trimite cuvânt"), la care se adaugă unele fapte lingvistice cu iz arhaic: articularea adj. și pronomelor ("acesta loc", "carele"), unele forme de plural (cara) sau forme regionale ale unor subst. ("paseri", "a multami"). La aceste aspecte de ordin lingvistic, trebuie adăugate câteva procedee artistice de mare rapsod al prozei românești: epitete ("toamna aurie", "glas repezit", "zile line de toamnă"), comparații ("calul ranji înspre noi ca-un domn", "iesi ca o serpoaică"), construcții metaforice ("fetele înfloresc de bucurie", orbul zâmbea "în noaptea-lă prelungă", capitanul N. Isac privea "în neagra fantană a trecutului").